

Posudek vedoucího na magisterskou práci Pavly Skácelové: Analýza úmrtnostních tabulek České republiky 1950-2005 se zaměřením na aspekty generační úmrtnosti

I když by se v dnešní době zdálo, že úroveň úmrtnosti je ve vyspělých zemích tak nízká, že není co zkoumat, opak je pravdou. Do popředí studia se dostávají strukturální odlišnosti a specifické vlivy, které mohou věk při úmrtí ovlivnit. V souvislosti s těmito novými skutečnostmi se rozvíjí i další metodické přístupy, jejichž praktickou realizaci umožňuje vyspělá výpočetní technika.

Předkládaná magisterská práce Pavly Skácelové se zabývá generačními aspekty úmrtnosti na území České republiky. Toto téma bylo zatím u nás řešeno poměrně sporadicky. Magisterská práce v celkovém rozsahu 78 stran, je rozdělena do čtyř kapitol, úvodu a závěru. Jsou zde také přílohy, odpovídající seznam literatury, obrázků a tabulek. Vlastní kapitoly začínají popisem metodiky, následuje deskripce základních trendů vývoje úmrtnosti v České republice, analýza transversální a generační úmrtnosti v období 1950-2005 a ve čtvrté kapitole jsou pak studovány generační efekty.

Probereme-li si jednotlivé kapitoly podrobněji, lze říci, že první metodická obsahuje popis použitých metod od konstrukce úmrtnostní tabulky až po vzorce týkající se dekompozic rozdílu v délce života. Zatímco, složitější vzorce týkající se dekompozice jsou přejaté bez chyby z originální práce Arriagy, tak popsané vztahy v úmrtnostní tabulce jsou v některých případech chybné. Konkrétně, autorka se mohla zamyslet nad vztahem (2) modelujícím dobu strávenou v dokončeném věku 0 a zmínit, že třídění událostí do elementárních souborů je vhodnější a umožňuje přesnější způsob řešení. Chyby jsou ve vzorcích (4) a (6) kde v prvním případě mělo být místo $p_x p_{x-1}$ a dále místo $q_x \times l_{x-1}$ mělo být $q_x \times l_x$. Na str. 13 dole není v posledním odstavci srozumitelná druhá věta. Na str. 14 platí druhý odstavec pouze za předpokladu, že se jedná o data tříděná do třetích hlavních souborů což mělo být uvedeno v textu (neplatí pro druhé hlavní soubory). Cenné je v této kapitole porovnání dat a ukazatelů spočtených, respektive vyrovnávaných různými metodami (obr. 2 a obr. 3). Druhá kapitola věnovaná základním trendům vývoje úmrtnosti v České republice (podle pohlaví a věku) je dobře napsána i pěkně graficky dokumentována. Je zde podán kvalifikovaný přehled vývoje úmrtnosti od konce 19. století až dodneška rozdělený do dvou základních etap, jejichž rozhraním byl rok 1950. Kapitola třetí věnovaná transversální a generační analýze přináší nové pohledy na trendy úmrtnosti v České republice. Obsahuje řadu cenných poznatků a je rovněž velmi dobře napsána. Malým problémem (který ani problémem nemusí být) je skutečnost, že jsou porovnávány ukazatele jedné generace (první hlavní soubor) s ukazateli jednoho kalendářního roku osob například ve věku 0-29 v rámci jednoho kalendářního roku nikoliv dvou kalendářních let. Toto sice neovlivní výsledek, ale autorka na ni mohla upozornit (možná, že na tomto místě bylo vhodné nakreslit postup do Lexisova diagramu). Poslední čtvrtá kapitola věnovaná analýze generačních efektů je netradiční a přináší nejvíce zajímavých poznatků. Autorka nadstandardně zvládla složitější techniky i náročnější způsoby grafického znázornění. Dokladovala na datech České republiky vliv generačních efektů zejména u mužů. Tato kapitola by proto zasloužila být publikována.

Předložená magisterská práce je velmi kvalitně napsána, technicky nadprůměrně provedena a má všechny náležitosti. Autorka v ní prokázala schopnost samostatné práce. Domnívám se proto, že magisterská práce Pavly Skácelové splňuje požadavky kladené na magisterské práce a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 19. 9. 2008

Prof. RNDr. Jitka Rychtaříková, CSc